

बगदाद तों वापसी अते मरदाने दा चलाणा

खुरमाबाद विखे भायी मरदाने दा चलाणा

नवम्बर दसम्बर (भर सरदी दे दिन) ❖

गुरू साहब बगदाद विच कोयी पंज-छे महीने रहे। कुझ लिखारियां दा मन्त्रना है कि साहब इथे लग्ग पग्ग साल रहे। इथे मरदाने दी सेहत कुझ खराब हो गई। राजे दे हकीमां ने इलाज कीता। समां पा के जदों ठीक होया तां काहला पै गया कि बाबा हुन होर नही बस घर चलीए। चारे पंजाब नूं रवाना होतुरे।

क्युकि गुरू साहब नाल इक जना भाव रुकुनुदीन जां शेख बहावदी मुलतान तों सी इस करके इहो तह कीता कि लहौर दा राह अखत्यार करन बिजाए मुलतान दा राह फडूया जावे। उंज वी ओनी दिनी ज्यादा आवाजायी मुलतान नूं सी। मुलतान ही भारती उप महांदीप दा वपारक दरवाजा गिण्या जांदा सी। भाव पच्छम वलों सारा वपार मुलतान दे जरीए ही हुन्दा सी। फिर मुलतान दे राह दो वड्डे शहर वी पैने सन: इसफाहान तें कंधार।

भायी मरदाना उमर विच गुरू साहब तों तकरीबन 10 साल वड्डा सी। बचपन तों ही उनूं धारमिक लगन सी। जदों अजे गुरू साहब बचपन विच ही सन तां मरदाना बाबा जी नूं धारमिक जलस्यां विच लै जायआ करदा सी। बाबा जी जदों सुलतानपुर विखे मोदी दा कम करदे सन ओदों वी मरदाना गुरू साहब कोल कुझ समां रेहा सी।

तिन्न लंमियां उदासियां करन उपरंत मरदाना आपने प्रवार कोल तलवंडी हुशंग आ गया सी।

चौथी उदासी अरंभ करन वेले गुरू साहब मरदाने नूं आपने नाल लिजान वासते खुद्द उहदे पिंड गए सन। क्युकि वड्डी उमर होन दे बावजूद मरदाने ने मक्के दी यातरा करन दी इछा ज़ाहर कीती सी।

बगदाद रहन्द्यां ही मरदाने दी सेहत कुझ विगड़ चुक्की सी। थोड़ा ठीक होन ते मरदाने ने छेती घर परतन दी जिद्द कीती। गुरू साहब फिर बगदाद तों खुरमाबाद, अली गुदार, दरबशाह पहाड़ दे उतर दी, इसफाहन, काबुल, पेशावर हुन्दे होए कोयी 3500 कि. मी दा पैडा तह करके करतारपुर पहुंचन लई रवाना हो गए। बहुता कठन पहाड़ी रसता सी: अनेकां दर्या नाले परबत पहाड़।

बगदाद तों चल्यां अजे हफता कु ही होया सी ते इक उच्ची पहाड़ी दारब इ रिका (जेहनूं बाले ने दरबेला

बाला दा दरबेला जां दरब इ रिका दियां पहाड़ियां जिथे गुरू साहब ने मरदाने नूं केहा कि तेरे चलाने दा वेला आ गया है।

लिख्या है) जिथों खुरमाबाद नूं बडा कठन रसता जांदा सी ते पहुंच मरदाने दी सेहत ज्यादा ही विगड़ गई। परबत ते कोयी टिकाना वेख ओथे ही चारे जाने अराम लई बह गए।

जदों मरदाने दी तकलीफ वधी तां बार बार इहो दुहायी देवे 'हाए उह रब्बा चुक्क लै मैनु'।

नाल दे साथियां ने बाबा जी नूं केहा कि मरदाने दा कुझ करो बहुत तंग है। गुरू जी ने मजाकिया लहजे विच कह

दिता भायी इनुं काहली ही बहुत है। बार बार कह रेहा सी गुरू जी घर चलीए, घर चलीए, भायी इह घर जान दी त्यारी हो रही है।

मरदाना इक दम त्रबक्या। 'हैं गुरू जी'।

गुरू साहब ने केहा 'हां भाई'।

मरदाना बोल उठ्या, 'नही गुरू जी इस तरां नां करो। मैनु आपने चरनां दे नाल ही रक्खो। मै भुक्खे प्यासे रह के वी तुहाडा साथ नही छड्ड्या। हुन इस तरां नां करो।'।

गुरू साहब कहन लग्गे मरदान्या तूं तां ग्यानवान हैं। ओथे तां सदीवी अनन्द है। इह सरीरे दुखां तकलीफां दा घर है। असी वी तां छेती ओसे घर चले आउणा। भायी क्यु तूं भुल रेहा है, रोज सवेरे आपे ही ते पडहने, "जो आया सी चलसी सभु कोयी आई वारीए ॥"

मरदाने दा चेहरा इक दम जग मगा उठ्या।

"नही बाबा जी तां मखौल कर रेहा सी, ओथे तां हर किसे ने पहुंचना है। मेरी भुक्ख प्यास तां जरिया सी अकाल पुरख दा सुनेहा लोकायी तक्क पहुंचाउन लई। गुरू जी इह मिरासी तां भागां वाला है जिस नूं निरंकार सरूप दे चरनां विच रहन दा मौका मिल्या है। साखशात अकाल पुरख दे चरनां तों विछड़द्यां मन्त्र नूं धूतां पैदी है। मौत तों कौन ड़दा है?"

गुरू साहब ने मरदाने नूं गल नाल लायआ। विछोड़े दे दर्या हर किसे दी अक्ख विचो वह रहे सन।

मरदाने ने केहा "गुरू जी! तुसी वी?"

गुरू साहब ने केहा मरदान्या इह सरीर कुदरत दे असूलां तहत है।

फिर गुरू साहब ने केहा मरदान्या उठ तार कस्स।

मरदाने दे दुक्ख दरद पीड़ा पता नही किथे चले गए। मरदाना तां इक दम अनन्द वाली अवस्था विच सी। सरीर विच पता नही किथों ताकत आ गई।

गुरू साहब ने केहा सोरठ दी धुनि वजा। शबद आया: सोरठि महला 1 ॥ जिन्ी सतिगुरू सेव्या प्यारे तिन्के

ਸਾਥ ਤਰੇ ॥ ਤਿਨਹਾ ਠਾਕ ਨ ਪਾਇਏ ਪ੍ਧਾਰੇ ਅੰਮ੍ਰਤ ਰਸਨ ਹਰੇ ॥
 ॥ ਬੂਡੇ ਭਾਰੇ ਭੈ ਬਿਨਾ ਪ੍ਧਾਰੇ ਤਾਰੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ॥1॥ ਭੀ ਤੁਹੈ
 ਸਾਲਾਹਨਾ ਪ੍ਧਾਰੇ ਭੀ ਟੇਰੀ ਸਾਲਾਹ ॥ ਵਿਨੁ ਬੋਹਥ ਭੈ ਡੁਬੀਏ
 ਪ੍ਧਾਰੇ ਕੰਧੀ ਪਾਯ ਕਹਾਹ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਲਾਹੀ
 ਸਾਲਾਹਨਾ ਪ੍ਧਾਰੇ ਟੂੜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਝ ॥ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ
 ਸਾਲਾਹਨਿ ਸੇ ਭਲੇ ਪ੍ਧਾਰੇ ਸਬਦਿ ਰਤੇ ਰੰਗੁ ਹੋਝ ॥ ਤਿਸ ਕੀ
 ਸੰਗਤਿ ਜੇ ਮਿਲੈ ਪ੍ਧਾਰੇ ਰਸੁ ਲੈ ਤਤੁ ਵਿਲੋਝ ॥2॥ ਪਤਿ
 ਪਰਵਾਨਾ ਸਾਚ ਕਾ ਪ੍ਧਾਰੇ ਨਾਮੁ ਸਚਾ ਨੀਸਾਨੁ ॥ ਆਯਾ
 ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਵਨਾ ਪ੍ਧਾਰੇ ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੁ ॥ ਗੁਰ ਬਿਨੁ
 ਹੁਕਮੁ ਨ ਭ੍ਰੰਸੀਏ ਪ੍ਧਾਰੇ ਸਾਚੇ ਸਾਚਾ ਤਾਨੁ ॥3॥ ਹੁਕਮੈ
 ਅੰਦਰਿ ਨਿੰਮ੍ਯਾ ਪ੍ਧਾਰੇ ਹੁਕਮੈ ਉਦਰ ਮਝਾਰਿ ॥ ਹੁਕਮੈ
 ਅੰਦਰਿ ਜੰਮ੍ਯਾ ਪ੍ਧਾਰੇ ਊਧਤ ਸਿਰ ਕੈ ਭਾਰਿ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਦਰਗਹ ਜਾਠੀਏ ਪ੍ਧਾਰੇ ਚਲੈ ਕਾਰਜ ਸਾਰਿ ॥4॥ ਹੁਕਮੈ
 ਅੰਦਰਿ ਆਯਾ ਪ੍ਧਾਰੇ ਹੁਕਮੈ ਜਾਦੋ ਜਾਯ ॥ ਹੁਕਮੈ ਬਨ੍ਰ
 ਚਿਲਾਈਏ ਪ੍ਧਾਰੇ ਮਨਮੁਖਿ ਲਹੈ ਸਜਾਯ ॥ ਹੁਕਮੈ ਸਬਦਿ
 ਪਛਾਠੀਏ ਪ੍ਧਾਰੇ ਦਰਗਹ ਪੈਠਾ ਜਾਯ ॥5॥ ਹੁਕਮੈ ਗਨਤ

ਗਠਾਈਏ ਪ੍ਧਾਰੇ ਹੁਕਮੇ ਹੁਤਮੈ ਦੋਝ ॥ ਹੁਕਮੇ ਭਵੈ ਭਵਾਈਏ
 ਪ੍ਧਾਰੇ ਅਵਗਨਿ ਮੁਠੀ ਰੋਝ ॥ ਹੁਕਮੁ ਸਿਜਾਪੈ ਸਾਹ ਕਾ ਪ੍ਧਾਰੇ
 ਸਚੁ ਮਿਲੈ ਵਡਯਾਧੀ ਹੋਝ ॥6॥ ਆਖਨਿ ਅਤੁਖਾ ਆਖੀਏ
 ਪ੍ਧਾਰੇ ਕ੍ਯੁ ਸੁਠੀਏ ਸਚੁ ਨਾਤ ॥ ਜਿਨਹੀ ਸੋ ਸਾਲਾਹਆ
 ਪ੍ਧਾਰੇ ਹੁਤ ਤਿਨੁ ਬਲੇਹਾਰੇ ਜਾਤ ॥ ਨਾਤ ਮਿਲੈ ਸੰਤੋਖਿਯਾਂ
 ਪ੍ਧਾਰੇ ਨਦਰੀ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਤ ॥7॥ ਕਾਯਆ ਕਾਗਦੁ ਜੇ ਠੀਏ
 ਪ੍ਧਾਰੇ ਮਨੁ ਮਸਵਾਨੀ ਧਾਰਿ ॥ ਲਲਤਾ ਲੇਖਨਿ ਸਚ ਕੀ ਪ੍ਧਾਰੇ
 ਹਰਿ ਗੁਨ ਲਿਖਹੁ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਧਨੁ ਲੇਖਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਪ੍ਧਾਰੇ
 ਸਾਚੁ ਲਿਖੈ ਤਰਿ ਧਾਰਿ ॥8॥3॥

ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਬਦ ਚਲ੍ਯਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ ਨੇ ਪਰਬਤ
 ਗੂੰਜਨ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਚਹਲ ਪਹਲ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ
 ਜੰਗਲ ਪਰਬਤ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਸਭ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਸਨ। ਫਿਰ
 ਸਭ ਸੌਂ ਗਏ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਯਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਜਗਾਯਾ।
 ਮਰਦਾਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਿਯਾਂ ਬਾਠਿਯਾਂ ਗਾਈਆਂ। ਭੀਗ

ਕ੍ਯੁਕਿ ਕੰਧਾਰ ਵਿਖੇ ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਠੰਡ ਹੈ। ਬਰਫ ਜੰਮੀ ਹੋਯੀ ਹੈ।
 ਬਾਲਾ ਜਨਮਸਾਖੀ (ਬਾਲਾ-262) ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ
 ਸਾਹਬ ਚਮਤਕਾਰੀ ਭਾਵ ਅਕਸ਼ ਦੇ ਫੋਰ ਨਾਲ ਹੀ ਤਲਵੰਡੀ ਬਾਲੇ ਦੇ
 ਖੂਹ ਪਹੁੰਚੇ ਗਏ ਤੇ ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਾ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ
 ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਥੇ ਖੂਹ ਤੇ ਹੀ ਸੜ ਲ੍ਯਾ। ਬਾਲਾ ਨੇ ਬੇਨਤੀ
 ਕੀਤੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਫੇਰਾ ਪਾਯੋ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ
 ਨੇ ਕੇਹਾ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਫੁਨ ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਯ ਬੁਲਾਰ ਰੇਹਾ ਨਾਂ ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਅਤੇ
 ਨਾਂ ਹੀ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਘਰ ਦੀ ਵੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੋਯੀ ਹੈ। ਹੋਰ
 ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਯੀ ਖਾਸ ਖਿੱਚ ਨਹੀਂ। ਹਾਂ ਚਾਚਾ ਲਾਲੂ ਬੱਚਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਰੂਹਾਨਿਯਤ ਦਿਯਾਂ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਕੋਯੀ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਗਯਾ ਤਾਂ
 ਏਵੇ ਚੰਬੜੇਗਾ। ਜਮੀਨ ਜਾਧਦਾਰਾਂ ਦਿਯਾਂ ਗਲਾਂ ਕਰਕੇ ਏਵੇ ਮੇਰਾ ਸਿਰ
 ਖਪਾਏਗਾ। ਮੈਂ ਏਤਕਾ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪੀਏ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ
 ਸੜ ਲ੍ਯਾ।

ਮਨ੍ਹੇਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ। ਬਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਸੜ ਲ੍ਯਾਯਾ।
 ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਚਲਾਨੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦਰਸੀ। ਜਦੋਂ ਬਾਰ
 ਬਾਰ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਜਾਨਨਾ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਘੋ ਕਿਥੇ ਰਹ ਗਯਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ
 ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਟ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਅਕਸ਼ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਨੇ ਨਾਲ
 ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਲੈ ਆਂਦਾ।

ਫਿਰ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਕੇਹਾ ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਇਥੇ ਰਹੋ। ਇਥੇ ਜੇ ਰਹੇਗਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਟੇਰੀ
 ਸਿਕਖੀ ਸੇਵਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਕਹਨ ਲਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਥੇ ਮੈਂ ਕਿਸ ਦੇ
 ਆਸਰੇ ਰਹਾਂਗਾ ਨਾਂ ਕੋਯੀ ਜਾਨ ਨਾਂ ਪਛਾਨ, ਬੋਲੀ ਇਥੋਂ ਦੀ ਵਕਖਰੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ
 ਨੇ ਕੇਹਾ ਕਿ ਇਥੇ ਟੇਰੀ ਜਾਨ ਪਛਾਨ ਸਭ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਬੋਲੀ ਵੀ ਆ ਜਾਏਗੀ।
 ਫਿਰ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਕਹਨ ਲਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਟੱਬਰ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਗੁਰੂ
 ਸਾਹਬ ਨੇ ਕੇਹਾ ਕਿ ਵਕਤ ਪਾ ਕੇ ਟੱਬਰ ਵੀ ਇਥੇ ਲੈ ਆਵੀਂ ਅਤੇ ਕੇਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ
 ਵੀ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇਗਾਂ ਅਸੀਂ ਟੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਭਰੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ
 ਨੇ ਆਪਨੇ ਜਦੀ ਪਿੰਡ ਤਲਵੰਡੀ ਰਹਨ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਲ ਦਿੱਤੀ। ਅਕਸ਼ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ
 ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਤਲਵੰਡੀ ਸੀ।

ਬਾਲਾ ਨੇ ਪਤਾ ਟਿਕਾਨਾ ਲਗਪਗ ਸਾਫ ਸਾਫ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ (-Coordinates))
 ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਨਾ ਖੁਰਮਾਬਾਦ, ਲੋਰਿਸਤਾਨ (ਇਰਾਨ) ਵਿਚ ਹੋਯਾ ਸੀ:
 ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਅਤੇ ਦਰਬੇਲਾ।

ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਚਲਾਨੇ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਖੁਬਰ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ (ਪੰ. 252 ਅਤੇ
 261), ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਅੰਤਮ ਅਸਥਾਨ ਬਾਰੇ
 ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਹੈ। ਭਾਯੀ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਚਲਾਨਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ ਦਸਦੀ
 ਹੈ। ਨਾਲੇ ਗ੍ਯਾਨੀ (297) ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਲਿਖਾਰਿਯਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਨੇੜੇ
 ਕੁਰਮ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਚਲਾਨਾ ਹੋਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਸਾਲ 1524 ਈ ਲਿਖਿਆ
 ਹੋਯਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਵੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ।

ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕੁਰਮ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਕਖਾਂ ਨਾਲ ਗਲਬਾਤ ਕੀਤੀ

ਭਾਯੀ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਚਲਾਨੇ ਦੇ ਪਤੇ ਟਿਕਾਨੇ ਬਾਰੇ ਕੋਯੀ ਸ਼ਕਕ ਰਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।
 ਬਾਲਾ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੇ ਜੋ ਇਸ਼ਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਉਹ ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਪੂਰੇ ਉਤਰਦੇ ਹਨ।
 ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈਨ ਪਰ ਲੋਰਿਸਤਾਨ ਵਾਲਾ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਹੀ ਪੁਰਾਨਾ ਸ਼ਹਰ ਹੈ
 ਅਤੇ ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਏਨ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਅਜੇਹੀ ਕੋਯੀ ਪ੍ਰਮੱਧਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ
 ਦਾ ਚਲਾਨਾ ਇਥੇ ਹੋਯਾ ਹੋਵੇ। ਹਾਲਾਂ ਅਠੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦੇ ਹੋਰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਥਾਨ
 ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸਿਕਖੀ ਪ੍ਰਮੱਧਾ ਵੀ ਵਧਿਯਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ
 ਸੀਨਾ ਬਸੀਨਾ ਸਾਂਭੀ ਹੋਯੀ ਹੈ।

ਨਾਲੇ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਖੁਰਮ (ਫਾਰਸੀ: ਖੁਰਮਾ) ਖਾਨ ਦੀ ਗਲ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਸ
 ਕਰਕੇ ਕੁਰਮ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਰਹੰਦੀ।

ਫਿਰ ਜੇਹੜਾ ਭਾਯੀ ਮਨੀ ਸਿੰਘ (616) ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਨਾ
 ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੋਯਾ ਸੀ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਭੁਲਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਓਸੇ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਠੇਠ
 ਲਿਖੀ ਅਭਾਰਤ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੋਯੀ ਹੈ:-

"ਫਿਰ ਸਿਕਖਾਂ ਭਾਯੀ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਥੀਂ ਪੁੱਛ੍ਯਾ ਜੀ ਖੁਰਮੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ
 ਕਬਰ ਜਨਮ-ਗੋਸਟ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ਅਰ ਸਿਕਖ ਦੇਖ ਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਭਾਯੀ ਮਨੀ
 ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਹਆ ਜੋ ਸਾਹਬਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਟੇਰੀ ਮੜੀ ਪੁਜਾਈਏ ਜੋ ਓਨਾਂ
 ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਕਰ ਝੁਤ ਭੀ ਹੋਯਾ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਸੋ ਭਾਯੀ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੜ੍ਯਾ ਹੈ ਕਿ ਚਲਾਨਾ ਖੁਰਮੇ ਹੋਨ ਦੀ ਵੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ
 ਪਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸਾਡ੍ਯਾ ਗਯਾ ਸੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਗਲ ਤਾਂ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਨਾ ਖੁਰਮੇ ਹੋਯਾ
 ਸੀ। ਬਾਕੀ ਜੇਹੜਾ ਦਫਨਾਤਨ ਨਾਲੋਂ ਸਾਡਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਹਮਤ
 ਹਾਂ।

ਪਰ ਅਗਲੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖੁਰਮੇ ਵੀ ਇਰਾਨ ਵਿਚ ਤਿੱਠ ਚਾਰ ਹਨ। (ਗੂਗਲ
 ਨਕਸ਼ੇ ਤੇ ਵੇਖੋ) Khorramshahr and Khorramabad)

1. ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਜਿਲਾ ਮਜ਼ਾਂਦਰਾਨ, ਤਹਰਾਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਕੈਸਪਿਯਨ ਸਮੁੰਦਰ
 ਕਿਨਾਰੇ। ਛੋਟਾ ਜੇਹਾ ਸ਼ਹਰ। ਕੋਯੀ ਪੁਰਾਨਾ ਇਤਹਾਸ ਨਹੀਂ।

2. ਕਿਰਮਾਨਸ਼ਾਹ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਨਾਂ ਦੇ ਤਿੱਠ ਪਿੰਡ। ਇਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਯੀ
 ਇਤਹਾਸ ਨਹੀਂ। ਨਵੇਂ ਪਿੰਡ ਹੀ ਹਨ। ਕੁਰਦਿਸਤਾਨ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਵੀ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਨਾਂ
 ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ।

3. ਖੁਰਮਸ਼ਹਰ- ਇਰਾਨ ਦੀ ਖਾੜੀ (ਪੇੜ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ਤੇ ਚਲਦਾ)

ਪਾਧਆ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਕੇਹਾ ਮਰਦਾਨਿਆ ਚਲੋ ਭਾਧੀ ਰਵਾਨਾ ਹੋਵੀਏ।

ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਨ ਲਗਾ ਬਾਬਾ ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਨੇ ਕਿਥੇ ਚੁਟਨਾ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਮੁਸਕਰਾਏ। "ਮਰਦਾਨਿਆ ਤੇਰਾ ਮੋਹ ਤਾਂ ਖਜੂਰਾਂ ਵਿਚ ਸੀ। ਏਡੀ ਪੋਟਲੀ ਕਾਹਨੂੰ ਬਨ੍ਹ ਲਯਾਦੀ ਸੀ? ਇਹ ਖਾਂ ਤੇ ਆਪਨਾ ਅਨ੍ਹ ਦਾਨਾ ਮੁਕਾ। ਭਾਧੀ ਤੇਰੇ ਚਲਾਨੇ ਵਿਚ ਅਜੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਨੇ।"

ਦਰਬ ਝ ਰਿਕਾ (ਦਰਬੇਲਾ) ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ।

ਰਸਤੇ ਚ ਗਲ੍ਹਾਂ ਭਾਤਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਹਨ ਲਗਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਰੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਦਭਯੋ ਨਾਂ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਨਾ ਇਹ ਤੁਰੰਤ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਮੇਰਿਆਂ ਹੁਡ੍ਹਿਆਂ ਰੁਲਨ ਨਾਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਕੇਹਾ ਮਰਦਾਨਿਆ ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਾਂਗੇ।

ਚਾਰ ਦਿਨ ਬਾਦ ਫਿਰ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਅਵਾਜ਼ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦਓ। ਸਰੀਰਕ ਵਿਛੋੜਾ ਪਾਉਨ ਲਗਾ ਹਾਂ।

ਮਿਹਰ Persian Gulf) ਏਨ ਸਿਰੇ ਤੇ >>> >>> ਖੁਜੇਸਤਾਨ ਸੂਬੇ ਵਿਚ। ਇਰਾਕੀ ਸ਼ਹਰ ਬਸਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਭਾਵ 50 ਕਿ. ਮੀ. ਈਰਾਨ ਇਰਾਕ ਸਰਹੱਦ ਤੇ।

4. ਖੁਰਮਾਬਾਦ- ਈਰਾਨ ਦੇ ਸੂਬੇ ਲੋਰੀਸਤਾਨ ਦਾ ਸ਼ਹਰ ਜੇਹੜਾ ਖੁਰਮ ਸ਼ਹਰ ਤੋਂ 560 ਕਿ. ਮੀ. ਪਹਾੜ ਪਾਸੇ ਹੈ।

ਖੁਰਮਸ਼ਹਰ ਨਹੀਂ, ਖੁਰਮਾਬਾਦ

ਕਯੁਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਨਾ ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਮੁਲਤਾਨ ਵਲ ਪਰਤਯਾਂ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਜੇ ਸਿੱਝੀ ਕੰਥਾਰ ਵਲ ਲੀਕ ਖਿੱਚੀਏ ਤਾਂ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਤੇ ਏਨ ਸਿੱਝੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੈ। (ਵੇਖੋ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਨਕਸ਼ਾ) ਜਦੋਂ ਕਿ ਖੁਰਮਸ਼ਹਰ (ਅ) ਹੇਠਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਕੰਢੇ ਸਿੱਝੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ 550 ਕਿ. ਮੀ. ਹੇਠਾਂ ਪੈਦਾ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਸ ਅਤੇ ਈ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਪੈ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਲੇ ਬਾਲੇ ਨੇ ਜੇਹੜਾ ਦਰਬੇਲਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਤੇ ਏ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੈ।

ਫਿਰ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਗਦਾਦ ਵਾਲੇ ਪਾਸਯੋ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਉਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਇਹੋ ਭਾਵ ਖੁਜੇਸਤਾਨ ਥਾਂ ਸੀ।

ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਨੇ ਲਫਜ਼ ਖੁਰਮਾ ਸ਼ਹਰ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਕਲਾ ਖੁਰਮਾ ਜਾਂ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਨਹੀਂ।

ਇਥੇ ਕੋਧੀ ਕਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਚਲਾਨਾ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਨਹੀਂ ਖੁਰਮਸ਼ਹਰ ਹੋਯਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਖੁਰਮਸ਼ਹਰ ਦਾ ਇਤਹਾਸ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਰ ਦਾ ਪੁਰਾਨਾ ਨਾਂ ਮੁਹੰਮਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਖੁਰਮਸ਼ਹਰ ਨਾਂ ਸਿਰਫ 1937 ਵਿਚ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਯਾ ਸੀ। ਆਦਿ ਹੀ ਇਸ ਸੂਬੇ ਦਾ ਨਾਂ ਅਰਬਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਖੁਜੇਸਤਾਨ ਰਕਠਾ ਗਯਾ ਸੀ।

ਨਾਲੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਪਰ ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਇਸਫਾਹਨ ਭਾਵ ਕੰਥਾਰ ਵਲ ਇਹੋ ਰਾਹ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਨਾ ਸ਼ਹਰ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਫਲਕ ਆਲ ਅਫਲਾਕ ਕਿਲਾ ਭਾਵ ਸਰਵੰਗਾਂ ਦਾ ਸਰਵੰਗ ਪੂਰੀ ਦੁਨਿਆ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਜੇਹੜੀ ਖੁਰਮੇ ਖਾਨ ਦੀ ਗਲ ਹੈ, ਖੁਰਮੇ ਭਾਵ ਖਜੂਰਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਿਆਂ। ਦੁਨਿਆ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖਜੂਰ ਈਰਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਬਾਲੇ ਤੋਂ ਖੁਰਮੇ ਦਾ ਮਤਲਬ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਹੈ ਖੁਰਮਾ ਸ਼ਹਰ ਨਹੀਂ। ਆਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਬੈਠਾ ਲਿਖਾਰੀ ਅਜੇਹੀ ਗਲ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਖੁਰਮੇ ਨੂੰ ਕੁਰਮ ਕਹਨਾ ਤਾਂ ਨਿਰਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ। ਨਾਂ ਇਥੇ ਕੁਰਮ ਨਾਂ ਦਾ ਕੋਧੀ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਰ ਸੀ।

ਬਾਕੀ ਜੇਹੜਾ ਬਾਲੇ ਨੇ ਦਰਬੇਲਾ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ ਤੰਗ ਦਰਬ ਝ ਰਿਕਾ ਹੈ (ਨਕਸ਼ਾ ਸੂਚਕ 33.41746, 47.67936)। ਜੋ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਪਾਸੇ 100 ਕਿ. ਮੀ. ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਤਕਲੀਫ਼ ਉਠੀ ਸੀ। ਕਯੁਕਿ ਮਰਦਾਨਾ ਖੂਬ ਪੈਦਲ ਚਲਦਾ ਸੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਹੋਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਘੱਟ ਭਾਗਦੇ ਹਨ। ਹੀਂ ਸਕਦਾ ਹਾਜ਼ਮੇ

ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਯਆ। ਸ਼ਬਦ ਗਾਠਿਆ:

ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਏ ਕਰਤੇ ਕਾ ਹੋਝੁ ਬੀਚਾਰੋ ॥ ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਗਾਵਹੁ ਸੋਹਲਾ ਸਿਵਰਹੁ ਸਿਰਜਯਹਾਰੋ ॥ 1 ॥ ਤੁਮ ਗਾਵਹੁ ਮੇਰੇ ਨਿਰਮਤ ਕਾ ਸੋਹਲਾ ॥ ਹੁਤ ਵਾਰੀ ਜਾਤੁ ਜਿਤੁ ਸੋਹਲੈ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਝੁ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਤੁ ॥ ਨਿਤੁ ਨਿਤੁ ਜਿਯਝੈ ਸਮਾਲਿਯਨਿ ਦੇਖੈਗਾ ਦੇਵਯਹਾਰੁ ॥ ਤੇਰੇ ਦਾਨੈ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ ਤਿਸੁ ਦਾਤੇ ਕਵਨੁ ਸੁਮਾਰੁ ॥ 2 ॥ ਸੰਭਵਿਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਾਰਿ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ ॥ ਦੇਹੁ ਸਜਨ ਆਸੀਸਝਿਯਾ ਜਯੁ ਹੋਵੈ ਸਾਹਬ ਸਯੁ ਮੇਲੁ ॥ 3 ॥ ਘਰਿ ਘਰਿ ਏਹੋ ਪਾਹੁਚਾ ਸਦਝੈ ਨਿਤੁ ਪਵਨਿ ॥ ਸਦਯਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਏ ਨਾਨਕੁ ਸੇ ਦੇਹੁ ਆਵਨਿ ॥ 4 ॥ 1 ॥ 20 ॥

ਪਰ ਫੁਨ ਰਬਾਬ ਚੁਘ ਸੀ। ਮਰਦਾਨਾ ਜਾ ਚੁਕਕਾ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਤੇ ਸਾਥਿਆਂ ਨੇ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਦੇ ਪਹਾੜ ਪਾਸੇ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਦਰਯਾ ਦੇ ਕੰਢੇ, ਅਬਾਦੀ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਹੀ ਦੂਰ, ਭਾਧੀ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਦੇਹ ਦੀ ਆਖਰੀ ਰਸਮ ਕੀਤੀ ਭਾਵ ਉਨੂੰ ਸਾੜ੍ਹਿਆ ਗਯਾ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਬਰਾਂ ਮਝਿਆਂ ਬਠਾਉਨ ਦੇ ਸਖਤ

ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੋਧੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਧੀ ਹੋਵੇ। ਫਿਰ ਖੁਰਮੇ ਖਾਨ ਦਿਆਂ ਵੀ ਗਲ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਖਜੂਰਾਂ ਸਾਫ਼ ਨਾਂ ਹੋਨ ਤਾਂ ਪੇਟ ਨੂੰ ਚੇਟੀ ਰੋਗੀ ਕਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹਨ।

*ਕਯੁਕਿ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਅਬਾਦੀ ਹਾਲਾਂ ਸੰਝਨੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਉਮੀਦ ਕਿ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਮਝੀ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਝ ਤਕਕ ਬਚੇ ਹੋਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਸਿਕਠਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਭਾਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਖੋਜ ਕਰਨ। (ਵੇਖੋ ਬਾਲਾ - 252)

ਬਾਕੀ ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਖੁਰਮਾਬਾਦ ਜਾਨਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਤਬਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਲਿਖਾਰਿਆਂ ਲਿਖ ਮਾਰਯਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਲਿਖਾਰਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦਾ ਤਹਰਾਨ ਜਾਨਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ "ਕਯੁਕਿ ਆਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ" ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਤਹਰਾਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿਕਠਾਂ ਨੇ 1941 ਵਿਚ ਬਠਾਯਆ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਧੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਅਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਔਲਾਦ - ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸਨ; ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਤੇ ਰਜ਼ਾਦਾ। ਰਜ਼ਾਦਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਸਯਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਰੇਹਾ। ਸ਼ਹਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸਨ ਬਾਨੂੰ ਤੇ ਸਾਲੂ। ਇਹ ਦੋਵੇ ਭਰਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸੋਭਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਪੁੱਤ ਬਲਵੰਡ ਹੋਯਾ ਹੈ ਤੇ ਅਗੇ ਬਲਵੰਡ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੱਤਾ ਸੀ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਵਾਰ ਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਬ ਵਿਚ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦਾ ਇਤਹਾਸ ਵਿਚ ਜਿਕਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਕੌਝ ਲਿਖਾਰਿਆਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਗੇ ਸਭ ਨਾ-ਵਲਦ ਹੋ ਗਏ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਸਚਾਧੀ ਤਸਦੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ।

ਭਾਧੀ ਮਰਦਾਨੇ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਸਬਦ ਅੰਗ 553 ਸ.ਗ.ਸ ਤੇ ਸਸ਼ੋਭਿਤ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਧੀ ਮਰਦਾਨਾ ਦਾ ਅਕਾਲ ਚਲਾਨਾ 27 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਯਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਥਮ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬੰਡੂਗਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਇਹ ਦੇਹਾੜਾ ਮਨਾਯਆ ਜਾਯਆ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਯਾ 27 ਨਵੰਬਰ 1531 (ਸਰੋਤ - <http://sgpc.net>)

ਸਾਇਕਲ ਯਾਤਰੀ- 414 ਅਨੁਸਾਰ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਰਬਾਬ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਸ਼ਹਰ ਵਿਖੇ ਸੰਨ 1932 ਈ ਤਕਕ ਭਾਧੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਹਕੀਮ ਮੁਹਲਲਾ ਕਕਕੜਾਂ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਬਾਦ ਵਿਚ ਰਬਾਬ ਕਿਥੇ ਪਹੁੰਚੀ ਕੋਧੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਸ਼ੀਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਰਬਾਬ ਉਹ ਸੀ ਜੇਹੜੀ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਭਾਧੀ ਸਾਹਬ ਕੋਲ ਸੀ। ਹੀਂ ਸਕਦਾ 1520 ਈ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸਾਹਬ ਇਥੇ ਆਏ ਹੋਨ ਤਾਂ ਪੁਰਾਨੀ ਰਬਾਬ ਇਥੇ ਦੇ ਕੇ ਨਵੀਂ ਲੈ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਉਂਝ ਵੀ ਵਧਿਆ ਰਬਾਬ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬਠਾਈ ਸੀ।

खिलाफ सी।

गुरू साहब ते उनां दे साथी खुरमाबाद नही ठहरे ते अग्रे इसफाहान नूँ छेती ही रवाना हो गए।

—◆—

इसफाहान विखे बाबा

इसफाहान निसफ जहान असत

खुरमाबाद तों 340 कि. मी दा पैडा करके बाबा जी, काजी रुकुनुदीन ते पीर गौस शहर इसफाहान पहुंचे। जिवे बगदाद उनी दिनी दुनिया दा बैतूल हिकमा भाव विदवता दा केंदर सी, इसफाहान शहर बाबत फारसी अखान सी कि "इसफाहान निसफ जहान असत" ◆ मतलब 'इसफाहान भाव अद्धी दुनिया' क्युकि अबादी पक्खो इह दुनिया दा सभ तों वड्डा शहर सी। इसफाहान एशिया दा वड्डा वपारक केंदर वी सी क्युकि इथे उतर तों दक्खन ते पूरब तों पच्छम जांटे सिलक रूट मिलदे सन।

सन्न 1524 विच जदों इथे पुरतगाली यातरी तनरीरो आया तां उह लिखदा है कि इस महान शहर विच अज्ज चुफेरे भूतां प्रेतां दा डर दुनियावी नूँ खा रेहा है। क्युकि सन्न 1503 विच जदों साफी हुकमरान इसमाईल ने शहर ते कबजा कीता तां 5000 बेदोशे सुन्नियां दा खून गलियां नालियां विच वहायआ सी। इसमायल दा कहना सी कि इह कारू बादशाह ने जो शिया लोकां दा कतलाम कीता सी इह उस दा बदला है। इसमायल ने फिर इथों दा दरोगा (सूबेदार जां मेअर) दरमेश खान शमलू नूँ नियुक्त कर दिता। दरमेश दी मौत बाद जदों कोगा सुलतान तकलू नूँ दरोगा बणायआ गया तां दरमेश दे पुत हूसैन खान शमलू ने 937 हिजरी भाव 1530 ई विच कोगा सुलतान विरुध बगावत कर दिती। इह दोवे किजलबाश कबीले दे लोक सन जिस विचों वकत दा हुकमरान ताहमसाप सी। जदों गुरू साहब इसफाहान पहुंचे तां इह खूनी घरेलू झगड़ा सिखर ते सी। फिर वी गुरू साहब मुहंमद खां शरफ अलदीन दी वाकफियत रांही कोगा सुलतान नूँ मिले।** शाह सरफ दा नां सुन के कोगा बहुत खुश होया ते गुरू साहब नूँ खूब आदर सतिकार दिता। उंज कोगा ते दरमेश दीवे ही शाह शरफ दे कबीले दे सन।

क्युकि इसफाहान विखे महौल खूनी बण्या होया सी गुरू साहब ने रूहानियत दी गल करनां इथे जायज नां समझ्या ते अगांह कंधार नूँ कूच कर गए।

—◆—

कंधार पहुंच, बाबे ने आपने पुराने यार वली कंधारी बाबत पुच्छ पड़ताल कीती◆

इसफाहान तों जफराबाद, खुरू, फरोखी, बीरजंड रसते कोयी 1600 कि. मी. लंमा पैडा करदे होए गुरू साहब कंधाहर पोह माघ दे दिनां विच पहुंचे। कंधार

अज्ज अफगानिसतान विच है ते कई वारी देस दी राजधानी रह चुक्का है। इस शहर दा मौसम वी कुझ अमृतसर जेहा है जित्थे गरमी वी अत्त दी ते सरदी वी कड़ाके दी। फिर वी इथों दा अनार फल सारी दुनियां विच मशहूर है। बदकिसमती नाल अज्ज दुनियां दे बदनाम नशे वी इथे ही पैदा हुन्दे जां बणाए जांटे हन।

गुरू साहब हुरी जदों कंधार पहुंचे तां उनां किसे पंजाबी बन्दे नूँ मिलना चाहआ। पुच्छ पड़ताल करन उपरंत उह इक खत्तरी प्रवार दे टिकाने तें पहुंच गए। घर दा मोहतबर उस वेले नहाउन ही लग्गा सी। की वेखदे हन कि नौकर वड्डा सारी बरफ दी सिल चुक्क ल्याया। सिल्ल नूँ गरम करके पानी बणायआ गया जिस नाल फिर खतरेटे पुत्तर दीन द्याल ने इसनान कीता।

उपरंत खत्तरी ने फकीरां नूँ अन्न पानी छकायआ ते पुराणियां वाकफियां कड्डियां। लगदा उह वी लहौर इलाके तों उठ के गया होया सी। उस भायी नूँ चाय चड़ह गया जदों उस नूँ पता लग्गा कि दूसरे पासे फकीर वी खत्तरी जात ती ही है। इस गल दा पता लगन ते कंधार दे पंजाबी समाज विच सनसनी फैल गई जदों उनां नूँ पता लग्गा कि खुद्द गुरू नानक कंधार विच पधारे होए ने। याद रहे कंधार विच पंजाबी अते सिंधियां दे सैकड़े वपारी प्रवार हुन तक्क मौजूद सन।

जदों गुरू साहब कंधार विच सतिनाम निरंकार दा प्रचार कर रहे सन तां उदों ही गुरू साहब ने आपने पुराने वली (फारसी: यार) बारे पुच्छ पड़ताल कीती। भाव पंजा साहब हसन अबदाल वाला वली कंधारी। पर किसे कंधारी नूँ उस सूफी फकीर बारे कोयी ग्यान नही सी। पुच्छ पड़ताल करन ते इक होर सूफी फकीर दा पता लग्गा जां हो सकदा वली कंधारी नूँ जाणदा होवे। क्युकि बाले ने जिवे उस फकीर दा नां सुणया सी उह तां भुल गया पर लिखत विच उहदा नां यार अली करके लिख दिता। क्युकि गुरू साहब वली कंधारी नूँ लभ रहे सन। (फारसी विच वली मायने यार हुन्दा है।)

विचम

© <https://en.unesco.org/silkroad/content/isfahan>

इसफाहान दा घरेलू कलेश:-

<http://www.iranicaonline.org/articles/isfahan-vii-safavid-period>

पंजाब विच जेहड़े साहनी गोत दे खतरी ने इह मूल विच इसफाहान तों आए होए ने। (इसफाहानी=साहनी)

◆ बाला -266 नूँ इथे टपला लग्गा है ते उसने गुरू साहब दा मेल वली कंधारी दे नाल नाल शाह सरफ नाल कंधार होना वखा दिता है। वली कंधारी तां उदों तक गुजर चुक्का सी ते शाह सरफ बगदाद विच सी। इह गल फिर साबत करदी है कि बाला सुणियां सुणाईआं गल्लां ही लिखदा है। उह मौके दा गवाह नही है।

वली कंधारी दा निधन 1529 ई दा दस्सीदा है।

◆ बाबा सी चन्द दा कंधार विखे जाना वी गुरू साहब दी कंधार फेरी तसदीक करदा है। वेखे जनमसाखी सी चन्दर जी महाराज- धन्ना सिंघ रंगीला -112

ਖੈਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਆਪ ਜਾ ਕੇ ਯਾਰ ਅਲੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਯਾਰ ਅਲੀ ਫੁੱਕ ਖਾ ਗਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਬਿਜਾਏ ਉਲਟਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਤਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਤਾਂ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਵਾਲੇ ਪੀਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਯਾਰ ਅਲੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਝ ਅਜੇਹੇ ਸਨ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੀਰ ਕੌਨ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦੇ ਜਦੋਂ ਯਾਰ ਅਲੀ ਨੇ ਜਵਾਬ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਕਸਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਫਹ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਾਫ਼ਰ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਧਾਏ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ।

ਉਥੇ ਹੀ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਯਾਰ ਅਲੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਸੀ। ਤੇ ਪੀਰ ਪਿੱਛਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਅਲੀ ਨੂੰ ਘਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਾਰ ਅਲੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸਾਹਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਾਨ ਤੋਂ ਨਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਥਾਂ ਕੰਧਾਰੀ ਤੋਂ ਕੋਧੀ 40-45 ਕਿ. ਮੀ ਹਟਵੀ ਸੀ।

ਕੰਧਾਰੀ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੀ ਰਹ ਕੇ ਮੁਲਤਾਨ ਵਲ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਗਏ।

—◆—

ਕੁਝ - ਕਲਾਤ ਵਿਖੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਹਬ ਮੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਚਲਦੇ ਰਹੇ।

ਕੰਧਾਰੀ ਤੋਂ 235 ਕਿ. ਮੀ. ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕੋਝਟਾ (ਬਲਾਚਿਸਤਾਨ) ਪਹੁੰਚੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੂੰ ਹੁਠਾਂ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਸਾਹਬ ਉਦਾਸੀ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਤੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਰੁਕੇ। ਲੰਗਰ ਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਤਿਲਗੰਜੀ ਵਾਲਾ ਕੋਠਕ ਇਥੇ ਵੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। (ਵੇਖੋ ਪੈਡ ਸਫਾ-234) ਲਗਦਾ ਹੈ ਡੇਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਥੀ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਉਪਰੰਤ ਡੇਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾਏ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਅੱਜ ਕਲ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਡੇਮਾਨ ਸਕੂਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਇਥੇ ਸਤਿਨਾਮ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜਗਰ ਖਾਂ ਮੀਰਵਾਨੀ ਕਦੀ ਕਦਾਪੀ ਹੀ ਕੋਝਟਾ ਫੇਰਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਮਸਤੰਗ ਥਾਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਲਾਤ ਪਹੁੰਚੇ। ਕਲਾਤ ਪਹੁੰਚ ਇਕ ਮਸੀਤ ਦੇ ਲਾਗੇ ਟਿਕਾਨਾ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਮੌਲਾਨੇ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਸ਼ਕਾਯਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਥੇ ਲੋਕ ਜਾਂਗਲੀ ਜੇਹੇ ਨੇ ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਦ ਖੁਦਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਕੋਧੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ। ਲੋਕਾਂ ਦਿੱਤੀ ਅਜੀਬ ਜੇਹੀਆਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਕਦਰਾਂ ਤੇ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੇ। ਰਾਜਾ ਵੀ ਪਰਜਾ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹੈ। ਕਦੀ ਕਦਾਪੀ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ:-

ਮ: 1 ॥ ਸਤ ਮਨੁ ਹੁਸਤੀ ਘੁ ਗੁਡੁ ਖਾਵੈ ਪੰਜਿ ਸੈ ਦਾਨਾ ਖਾਯ ॥ ਡਕੈ ਫੁਕੈ ਖੇਹ ਉਤਾਵੈ ਸੋਹ ਗਏ ਪਛੁਤਾਯ ॥ ਅੰਧੀ ਫੁਕਿ ਮੁਧੀ ਦੇਵਾਨੀ ॥... (ਪੂਰਾ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਾ.. ਤੇ ਵੇਖੋ) ਫਿਰ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਕਲਾਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦੀ ਆਮਦ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਬਲੋਚ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਬਾਬਤ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

—◆—

ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ

ਕਲਾਤ ਤੋਂ ਡਾਂਡੇ ਮੀਠੇ ਕਠਿਨ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤੇ 400 ਕਿ. ਮੀ. ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਸਾਹਬ ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾ ਡੇਰਾ ਗਾਜ਼ੀ ਖਾਨ ਵਿਚ ਸੁਲੇਮਾਨ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਘਾਟੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਿੱਖ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਤਿੰਨੇ ਤਬਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਇਹ ਸਿੰਧੀ, ਬਲੋਚੀ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ

ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਲੋਕ ਗਾਉਂਦੇ ਵਜਾਉਂਦੇ ਫੋਲ ਨਾਲ ਨੱਚਦੇ ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਦੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ।

ਸਖੀ ਸਰਵਰ, ਡੇਰਾ ਗਾਜ਼ੀ ਖਾਨ

4 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ 4 ਅਪ੍ਰੈਲ 2011 ਨੂੰ ਇਥੇ ਕੱਟੂੜਵਾਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬੰਬ ਨਾਲ ਕੋਧੀ 40-45 ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਜਾਂ ਸਯਦ ਅਹਮਦ ਸੁਲਤਾਨ 12ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਸੂਫੀ ਪੀਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੀਰ ਲਾਲਾ ਵਾਲਾ, ਪੀਰ ਨਿਗਾਹਾ, ਲਕ਼ਖ ਚਾਟਾ, ਪੀਰ ਰੋਹਿਆਂਵਾਲਾ ਜਾਂ ਸਖੀ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੀਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ 1126 ਈ ਵਿਚ ਬਗਦਾਦ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ ਇਥੇ ਸ਼ਾਹਕੋਟ ਨੇੜੇ ਮੁਲਤਾਨ ਆ ਵਸਿਆ ਸੀ। ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਰਵਰੀਏ ਜਾਂ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਤੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਹੀ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਇੰਤਕਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਹਬੀ ਪੂਜਾ ਵਿਚ ਰੋਟ ਚੜਾਉਣਾ, ਚੌਕਿਆ ਦਾ ਮੇਲਾ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜਮੀਨ ਤੇ ਸੌਂਦੇ ਨੇ, ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਭਾਵ ਸੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣਾ, ਪੀਰ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਉਣਾ ਆਦਿ।

ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ ਦੇ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਦੀ ਇਥੇ ਆਮਦ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਖੜਾ ਸਾਹਬ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕੇਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਬ ਨੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਖਸੀ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਅਕਾਲ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਲੜ ਲਗੋ। ਇਸ ਮੁਕਾਮ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ

गुरू साहब बगदाद तों परत रहे ने तां उह होर वी प्रभावत होए।

सखी सरवर तों गुरू साहब डेरा गाज़ी खां आए। केहा जांदा है कि इथे वी छोटी जेही उमर दे मजौर ने गुरू साहब अते साथियां नूं होलां चबाईआं सन। किते खजूरां छकाउना वी लिख्या है। (अजेही घटना ही पिंड भरनावां दी वी है) लिख्या मिलदा है कि गुरू साहब ने बालक नूं राजा बनन दी असीस दित्ती सी।

आपने मुलतान वाले साथी (पीर रुकुनुदीन) दे जिद्द करन ते फिर मुलतान नूं गए। उपरत छेती इक दो दिनां बाद ही गुरू साहब ने पहाड़ पासे दा रुख करदे होए करतारपुर नूं चाले पा दित्ते। (कयी इतहासकारां ने उंज गुरू साहब दा फरीदवाला वी जाना लिख्या है।)

मुलतान तों चलके आपने पुराने शरधालू सज्जन (ठग्ग) दे ग्रेह मखदूमपुर पहाड़ां बिराजे। सज्जन दे नाल ही फिर अगले दिन सज्जन नूं नाल लैदे होए शोरकोट झंग नूं रवाना होए। सज्जन इक दो दिन गुरू साहब दे नाल चलके फिर आपने घर परत गया। शोरकोट जिल्थे गुरू साहब पहुंचे उह राम चौधरे दा थड़ा कहाउदा है ते वंड वेले तक्क वड्डे पिप्पल ते बोहड़ दे रुक्ख इस गुरधाम लागे मौजूद हुन्दे सन। आम लोकां नूं राहे पाउन दे नाल नाल गुरू साहब इथो दे सूफी पीरां नूं वी मिले।

अग्गे 58 कि.मी. दा पैड़ा करके फिर साहब झंग-मघ्याना पहुंच लोकायी नूं सतिनाम निरंकार दा उपदेश दित्ता। गुरू साहब दी याद विच अज्ज वी विशाल गुरधाम ते सरोवर दियां निशानियां मौजूद हन।

झंग तों गुरू साहब दुबारा पुरातन कसबे चिन्योट गए ते आपने पुराने शरधालू शाह बुरहान कोल रात रहे। शाह ने अरज कीती कि मैं नूं आपना आखीरी उपदेश बखश जायो पता नही दुबारा मेल होना कि नही। गुरू साहब ने शाह नूं केहा कि लोकायी नूं सिफत सलाह दे शबद भाव नाम नाल जोड़ो, वंड के छकन दा उपदेश द्यो। अगले दिन साहब करतारपुर नूं रवाना हो गए।

करतारपुर परत्या बाबा

"भेख उदासी सगल उतारा"

जिवे लोकायी नूं पता लगा कि बाबा मक्के मदीने दा हज्ज करके परत आया है तां इलाका इक दम करतारपुर उमंड आया। क्युकि लोकां विच चरचा सी कि मक्के दा हज्ज गैर मुसलमान लई वरज्या होया है तां कई मनमुखां ने इह धुंमा दित्ता सी कि हुन नही बाबा मुडदा। करतारपुर खुशियां सन पर नाल ही मरदाने ते बेबे नानकी अते भाई आ जै राम दी मौत दा सोग वी सी। पर गुरू नानक दा नां तां है ही चड्ढहदी

कल्हा दा प्रतीक। उह किसे अफसोस करन आए सज्जन नूं उतशाह नही सन दे रहे।

बाबा जी नूं परत्यां कुझ ही दिन बीते सन कि माता सुलखनी (चोणी) अते सारी संगत गुरू साहब दे दुआले हो गई कि ते अरदास करन लग्यो कि बाबा जी मुकामी संगतां ते ही तरस करो ते इस इलाके नूं वी नाम दी दात बखशो। माता चोनी ने जिवे ही गुरू साहब दे पैर फड़े तां सारी संगत ही माता जी दे हक्क विच हो गई।

उस मौके फिर माता चोनी ने नवें कपड्यां दा जोड़ा ल्या हाजर कीता। गुरू साहब ने संगत दी बेनती प्रवान करदे होए नवां ग्रेसती जोड़ा पहन ल्या। नाल ही साहब ने ऐलान कर दित्ता कि अग्गे तों सन्न्यासियां जां फकीरां वाले कपड्यां दी जरूरत नही होवेगी। गुरू साहब दा पहरावा उस वकत किसान वाला हो गया। सिर ते परना जां कदी पग्ग, कमीज, कोपीन जां कदी कच्छा हुन्दा ते साहब चादर वी बन्नदे सन। पैरां विच लक्कड़ दियां खड़ावां दी थां हुन जुती जां जिस नूं खोसा वी केहा जांदा है उह पहन ल्या।

बाबा आया करतारपुर, भेख उदासी सगल उतारा ॥

पहर संसारी कपड़े, मंजी बैठ किया अवतारा ॥

याद रहे गुरू साहब पहले दिन तों ही सन्न्यास (भाव साधू बणके, ग्रेसत त्याग जाणां) दे सिधांत दे खिलाफ सन। पर गुरू साहब दूर दुराडे देसां विच साधू फकीर दी तरां ही विचरदे सन क्युकि अजेहा करन नाल सफर विच आसानी हो जांदा सी।

मरदाने दे प्रवार नूं सद्द भेजणा

करतारपुर पहुंच गुरू साहब ने मरदाने दे प्रवार नूं सुनेहा भेज के आपने कोल सद्द्या। इतहास तों लगदा है कि मरदाने दा पोतरा गुरू साहब दे चरनां विच रहन लई त्यार होया। क्युकि मरदाना खुद्द गुरू साहब नालों वड्डी उमर दा सी इस करके मरदाने दे पुत्तर शहजादा ते रजादा (रज्या दा) खुद्द वी वढेरी उमर दे सन।

उंज इक लिखारी ने इह वी लिख्या है कि भायी बलवंड ही गुरू साहब दे कोल कीरतन करन पहुंच गया सी।

कैसर ने कोइटे दे गुरुदुआरे नूं तिलगंजी साहब दस्स्या है। जदों कि तिलगंजी वाली साखी केरला दे पुलियम कोटे नाल संबंध रखदी है।

बरवाला-60 ने इह घटना डेरा इसमाईल खां होनी लिखी है। इतहासिक तौर गुरू साहब दी आमद वेले डेरा कोयी खास अहमियत नही सी रक्खदा। सानूं नही लगदा कि गुरू साहब डेरे गए होणगे। अजेही साखी भायी फेरू लागले पिंड भरनावां दी वी है।

गुरधाम दीदार - 123, बरवाला-43 (असी फरीदवाला दा इतहास हासल नही कर पाए।) यमहमा प्रकाश- सररूप दास भल्ला पत्रा 47